

مرمت بادگیر «چپقی» سیرجان در شمالِ اصلِ فانه، دکتر مجد رضوی: ضرورت، روش و چشم انداز

بنول بلالی

گزارش

شمایل بنا هستند: زاویه‌ها، تناسب‌ها، جزئیات تزئینی، بافت‌های آجر و حتی رنگِ سطح بیرونی را می‌توان از روی تصاویر کهن استخراج کرد. یافتن و تحلیل عکس‌های قدیمی خانه دکتر مجد رضوی (آرشیوهای خصوصی، روزنامه‌های محلی، آلبوم‌های خانوادگی، کارت‌پستال‌ها و عکس‌های مربوط به شهری چون سیرجان) امکان بازسازی بی‌طرفانه و مستند را فراهم می‌کند و از بازآفرینی حدسی و نابهنجار جلوگیری می‌کند. پروژه‌های بازسازی موفق در ایران و جهان نشان داده‌اند که تلفیق مستندسازی تصویری با روش‌های نوین فتوگرامتری و مدلسازی سه‌بعدی، بهترین راه برای رسیدن به نقشه‌ها و جزئیات اجرایی است.

روش‌شناسی پیشنهادی برای «یافتن و بررسی» عکس‌های قدیمی

انتشار فراخوان در رسانه‌های محلی و شبکه‌های اجتماعی برای جمع‌آوری آلبوم‌های خانوادگی و عکس‌های قدیمی شهروندان. گشتن در آرشیوهای رسمی و خصوصی: پی‌گیری در آرشیو روزنامه‌ها، کتابخانه‌های محلی، ادارات شهرداری و سازمان میراث فرهنگی برای یافتن عکس‌ها یا گزارش‌های تصویری. طبقه‌بندی و تاریخ‌گذاری: کمک گرفتن از کارشناسان تاریخ عکس و معماران مرمتگر برای تعیین تاریخ تقریبی، زاویه‌ها و نقاط مرجع عکس‌ها.

فتوگرامتری و مدلسازی: استفاده از مجموعه عکس‌ها برای تولید مدل سه‌بعدی دقیق که پایه نقشه‌های اجرایی مرمت باشد. تطابق مصالح و تکنیک‌ها: نمونه‌برداری از آجرها و ملات موجود و تلاش برای تهیه یا تولید مصالحی مطابق با نمونه اصلی؛ استفاده از فنون سنتی آجرچینی و ملات‌سازی تحت نظارت مرمتگران. مستندسازی شفاف: ایجاد آرشیو دیجیتال و چاپی عکس‌ها و مستندات فرایند مرمت برای دسترسی پژوهشگران و علاقه‌مندان. (این گام‌ها در موارد مشابه بازسازی خانه‌های تاریخی نتایج مؤثری داشته‌اند.)

گام‌های عملی فوری و بلندمدت

اقدام فوری: ایجاد حفاظ موقت، جلوگیری از ورود غیرمجاز، و تثبیت بخش‌های آسیب‌دیده تا پیش از آغاز عملیات مرمت کامل. میانی‌مدت: سامان‌دهی و اجرای مرمت مطابق با نقشه‌های

بادگیر چپقی سیرجان از آن سازه‌های کم‌مانند معماری معاصر کویری ایران است که هم جلوه فنی هوارسانی سنتی را نشان می‌دهد و هم حامل هویتی محلی برای شهر سیرجان به شمار می‌رود. این بادگیر که بخشی از خانه مرحوم دکتر سید علی‌اصغر مجد رضوی بوده، نمونه‌ای از تلفیق تجربه‌های بومی تهویه با الهام‌پذیری از هواکش‌ها و دودکش‌های دریایی است و به‌عنوان یک اثر دوره پهلوی اول شناخته می‌شود. ثبت ملی آن نیز نشان‌دهنده اهمیت تاریخی و فرهنگی بناست.

چرا مرمت در «شکل و شمایل اصل» مهم است؟

بازسازی و مرمت صرفاً بازسازی یک بدنه نیست؛ مرمت اصیل یعنی بازیابی نسبت‌ها، فرم‌ها، جزئیات آجرکاری و مصالحی که مفهوم معماری آن زمان را منتقل می‌کنند. بادگیر چپقی با الگوهای هندسی خاص و روش ویژه آجرچینی و کانال‌های داخلی، عملکرد تهویه خانه را تضمین می‌کردند؛ بازسازی بدون اتکا به اسناد و شواهد تصویری و فنی ممکن است منجر به تولید نسخه‌ای سطحی و غیروابسته به تاریخ شود که نه تنها اصالت را از بین می‌برد، بلکه تجربه آموزشی و پژوهشی را خنثی می‌سازد.

وضعیت کنونی و فوریت حفاظت

در سال‌های اخیر گزارش‌هایی از بی‌توجهی و آسیب‌های محیطی و اجتماعی به این مجموعه منتشر شده است؛ بنایی که زمانی محل نگهداری داروها و بخشی از خانه پزشک سرشناس شهرستان بود، اکنون در معرض نفوذ، آتش‌زدن مواضع و استفاده نامناسب قرار گرفته و بخش‌هایی از بافت آن آسیب‌دیده است. این وضعیت ضرورت انجام اقدامات فوری حفاظتی و مرمتی را دوچندان می‌کند تا از فروپاشی بیشتر جلوگیری شود.

نقش عکس‌های قدیمی در بازسازی اصیل

عکس‌های تاریخی بهترین سند تصویری برای بازسازی دقیق شکل و

سازنده